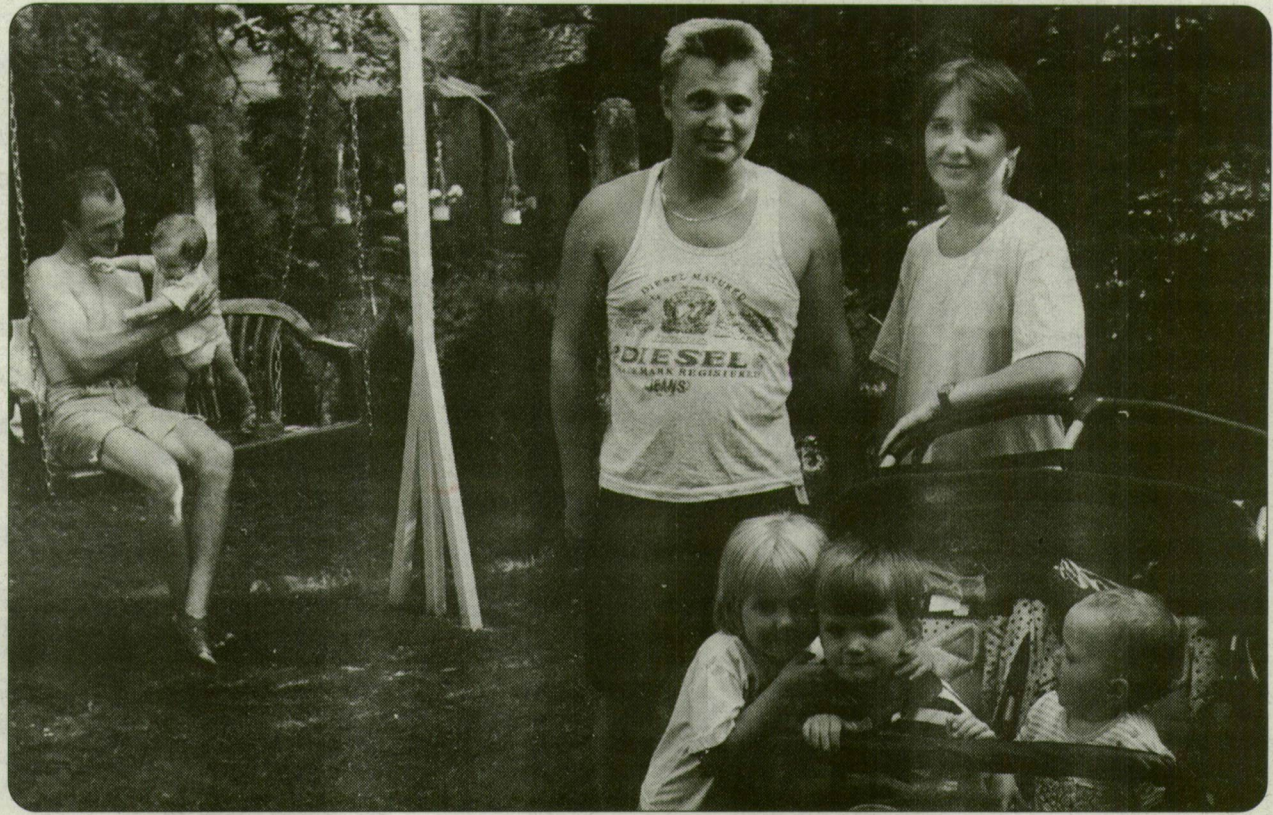

Német kézben orosz dallamot zengett a gitár a Balatonnál

Globalizált földönfutás

Kellett nekem sok évtizeddel ezelőtt érintési közelségbe kerülnöm a történelemmel! Üdül-ni mentünk a Balatonhoz, napsütéssel, széllel, hullámokkal kimosatni koponyánk belsejét, és mit hallunk? Gitárszót a szomszédból. Elynyújtott, bús orosz dallamot. Csak aki beleszületett a melódiába, az tud így játszani. Orosz beszéd is megüti a fülünket. Amikor a katonákat búcsúztattuk Dorozsmán, a távozásuk fölötti lelkendezésemben azt mondtam, államilag támogattott maffiózók voltak, békés turistaként gyertek vissza. Csakhogy ezek németül is szólnak. Itt valami nagyon nem stimmel. Gyere, jó komám, Attila, te tudod nyelvüket, próbáljunk meg szót érteni velük!

A földönfutóvá lett német család a Balatonnál nyaralt. (A szerző felvétele)

Inkább ne!

A nemrég letűnt XX. század legfaramucibb mocskaiába tenyereltünk megint bele.

– Oroszok vagy németek?

– Otthon németek voltunk, megverve évszázadok átkával, ahogy hazajöttünk Németországba, oroszok lettünk.

Hajszálra így vannak az erdőieyek is, és még inkább a csángók. Otthon bozgorok, ha átjönnek hozzánk, románok lesznek. Egyetlen pillanattal II. Katalin orosz cár idejére ugrik vissza az idő kereke, az 1700-as évek közepe utánra.

– Olesón adták odakint a földet, a német fejedelemségekből sok család indult neki a nagyvilágnak.

– Hozzánk is sokan jöttek a svábok közül.

– Először Pétervár környékét szállták meg, aztán valamilyen belső kalamajka miatt a középoroszló Kosztromában találták magukat. Egyszerűen eladták őket. A majdnem háromszáz év alatt ezer lehetőségünk lett volna, hogy beolvadjunk, mi együtt maradtunk meg németnek. A nagyapám nagyapja még oroszul se tudott.

A velünk nagyjából egyidős Joseph mondja mindezt.

– Szívesen leírnám a teljes nevét.

– Inkább ne!

– Sokkal jobb a riport, ha nevén nevezzük mindenkit.

– Tegyen bele inkább valami csavart, de most ne írja le.

– Hosszú füle volt a KGB-nek, és a ke-

ze is messzire ért, de itt talán már nem ártat.

– Az ördög nem alszik! Legyen elég a Joseph. A feleségemnél az Elisabeth, a lányomnál az Eleonóra, és Jurij a vőnk.

Háromszor próbáltam őket jobb belátásra bírni, hogy szakmám arany szabályai csorbát ne szenvedjenek, de mire végére értünk a beszélgetésnek – egész évre kitarított volna –, beláttam, helyükben talán én is ezt kérném. Három szép unokájuk is itt van, hadd maradjanak ők is név nélkül. És a barátilag velük nyaraló másik családot se nevezzük meg. Régi nótám, szívességéből se ártanék senkinek, ha csak egyetlen aggodalmas éjszakát okoznék is nekik, életem végéig bánám. Amikor elővettem volna masinámat, hogy közben kattintgassak, megfogta a kezemet Joseph.

– Ha lehet, ezt se tegye.

– Képpel lenne igaz.

– Legföljebb a fiatalokról, de róluk is csak egyet. És ne nagyon közéről.

Egy a kaptafa

A történelem kereke megropogtatja a csontokat, és eleven emberekre gázol át. Odakint is szorgalmas népség maradt a németység, Dzsugasvili, a Joszif Viszárionovicsok közül való, a kuláktalanítás örve alatt összeszedte a szépen gyarapodó családokat, és táborokba vitte. Csak az Isten tudja, mi lett velük. A nagy likvidálások dicsősége korszakaként tárgyalta ezt még az SZK(b)P rövidített története is. Akkor tanították nekünk, testes késéssel, amikor nálunk is hasonló rettenetek történtek. Hányan

vesztek oda közülük, talán senki nem tudná megmondani. Az övéik is oda maradtak.

– Jött a háború, kellett a katoná...

– De rosszul hiszi, ha ezt hiszi! Az igaz, behívták a mozdulni még tudó férfinépet, de a német a némettel szemben megbízhatatlan lett, fegyvert nem adtak a kezébe. Maguknál hogy hívták a bedolgozó segédeket?

– Muszosoknak, munkaszolgálatosoknak. És nem kellett elszámolni velük senkinek.

– Kicsi a világ, egy a kaptafa, nevezzük így a mieinket is, de nálunk ráadás is volt. Összekapkodták az egész falut, és áttuszkolták Kazahsztánba. Hogy kollaboránsá ne válhassanak.

– Gyerek volt ugyan még, de erre emlékeznie kell.

– Kínokból van kirakva nálunk az emlékezet, erről se beszéljünk. Apám állatorvos volt, koncentrációs lágerba vitték. Odaveszett. Ne szaggassuk föl a sebeket.

– Százegyszer hallottuk, koncentrációs táborok ott nem voltak.

– Jobb lenne, ha nekünk hinne.

– Kazahsztánban is együtt maradtak?

Az egész kolhoz csupa német volt, csak a vezetőik nem. És a falu vezetői is oroszok.

– Nálunk szocialista demokráciáról beszéltek, gondolom, maguknál is. Hogyan nem tudtak maguk közül választani?

– Ha önkönl is az volt, minek kérdezi? Tagadd meg nemzetiségedet, ha lenni akarsz valaki.

– Még mindig számon tartották, ki a német?

– A név alapján könnyen ment.

– Nálunk ezt kollektív büntetésnek mondták.

– Minálunk annak se. Senkik voltunk, azok is maradtunk. Sofőr lehettem a kolhozban, teherkocsin.

– És ön, Elizabeth asszony?

– Német iskoláink voltak, tanító is kellett. Áldom sorsomat, tanítónő lehettem.

– Az áttelepülés után?

– Csak óvodában kaptam állást. Most pedig szociális otthonban dolgozom.

Globalizált hontalanság

– Nem érti? Otthon elnyomtak bennünket, mert németek vagyunk, itthon nagyon éreztetik velünk, hogy Oroszországból jöttünk. Vagy csak mi érezzük úgy? Talán talán az unokáinknak már könnyebb lesz. Ha otthon összejönnék, németül beszélünk. Itthon, ha összejönnék, oroszul. Kicsi gyerekeként megtanultuk apánk nyelvét, de ránk ragadt az orosz is. Két anyanyelvünk lenne? Unokáink előtt csak németül szólnak, de tudjuk, eltanulják tőlünk az orosz is.

– Az áttelepülésről azért már szabadna beszélünk.

– Csak általánosságban. Jött a glasznoszt, jött a hír, föliratkozhatunk a nagy utazásra. Lelkesedtünk megint, jelentkezünk, bár minden okunk megvolt rá, hogy ne nagyon bízzunk benne.

– Gondolom, az egész falu fönn volt a listán. Csak a vezetők maradtak?

– Nem kéne firtatunk ezt se. Azokat vették át csak, akik tökéletesen beszéltek a német nyelvet. Aki elfelejtette, netán ve-

gyes házasságba keveredett, annak maradnia kellett.

Jurij tizenhat éves volt, amikor visszatértek. Autószerelő lett. Mondom is neki, minden hiba a családban marad. Ha elköpik apósa alatt a gépkocsi, megjavítja. Felesége viszont édesanyja nyomában jár, szintén óvónő.

– Ortodoxszá lettek? Aztán muzulmánna?

– Katolikusok maradtunk. Először templomunk se volt, házaknál tartották a misét. Havonta egyszer. Karagandában már templomunk is lehetett, saját pappal.

– Ő is áttelepült?

– Előtte meghalt szegény.

– Akár Mózes. Nem mehetett be az Ígéret földére.

Megfordul a fejemben, a csángómagyarok sorsa még ma is hajszálra ilyen, csak egy kicsit rosszabb. Saját papjuk van ugyan, született csángó, ő tiltja meg tehát a magyar szót a templomban. Aztán meg az furkálta eszemet, globalizálódott volna a hontalanság is? Nemzetek lettek sorozatban földönfutóvá? Aztán rájövök szépen, sorra elhárítanak mindent, ami nyilvánvaló lehetne, és evvel mondanak legtöbbször.

A nagymamát, Elisabeth húgomasszonyt még megkérdezem:

– Szamová, jeszty?

– Szuvenír csak.

– Szenes?

– Dehogy! Elektromos. Otthon se használtuk, itthon se, mert mi ételeinkben is, italaikban is németek maradtunk, de legyen. Hogy emlékeztessen.

Horváth Dezső

Oberfrank Péter zeneigazgató az operatagozat terveiről

Vendégjátékokkal indul az évad

Az évadnyitói társulati ülést csak a jövő héten tartják, de a Szegedi Nemzeti Színház operatársulata már gőzerővel próbál. A hét végén Szokolay Várnászát mutatják be a budapesti Millenáris Teátrumban, majd vendégszereplésre indulnak Hollandiába, ahol Richard Strauss darabját, az Ariadne Naxos szigetét, valamint A varázsfuvolát játsszák. Oberfrank Péter zeneigazgatóval az operagyűjtés terveiről beszélgettünk.

– Miért Budapesten tartja első bemutatóját az operatagozat?

– A Ganz-csarnok helyén hozták létre a Millenáris Teátrumot, ami otthont ad a milleniumi kulturális rendezvénysorozatnak. Erre az ország csaknem minden színházától rendeltek valamilyen produkciót, a szegedi társulattól Szokolay Sándor Várnász című operáját kérték, azzal a megkötéssel, hogy Kovalik Balázs rendezze és én vezényeljem. Örömmel fogadtuk a felkérést, hiszen tizenöt évvel ezelőtt, 1986-ban ezzel az operával nyitották meg a felújított Szegedi Nemzeti Színházat, a mostani premier pedig a darab huszadik bemutatója lesz, ráadásul a szerző épp ebben az esztendőben ünnepel-

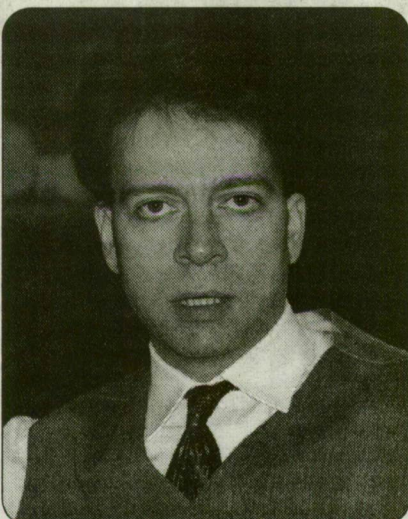
te hetvenedik születésnapját. A megrendeléssel együtt támogatást is kaptunk, ami az előadás költségvetésének több mint felét fedezi. A bemutatót szeptember 15-én és 16-án tartjuk a Millenáris Teátrumban, majd novemberben Szegeden is játsszuk.

– A Várnászal párhuzamosan a hollandiai turnéra készül Strauss-darabot, az Ariadne Naxos szigetét is próbálják.

– Richard Strauss kamaraoperáját nagyon szeretem, de Szegeden valószínűleg nem tűztük volna másorra, mert különleges énekhangokat igényel, amelyek nem mind adottak társulatunk belül. Ez az előadás koprodukcióban készül, egy fiatal német karmester, Lukás Beikircher dirigálja, holland a rendező, valamint a jelmez- és a díszlettervező is. Október 4-én a Szegedi Nemzeti Színházban tartunk ugyan egy előbematot, de az igazi premier Hollandiában lesz, ahol összesen 12 előadásban játsszuk németül. Szegeden februárban játsszuk majd magyar nyelven.

– Milyen változások történtek az operatársulatban?

– Elbúcsúztunk a nyugállományba vonult Vámosy Évától, Keszei Bori pedig az Operaház stúdiójának tagja lett. Visszatér a

Oberfrank Péter: új karmestereknek és fiatal énekeseknek is szeretnék lehetőséget adni a bemutatkozásra. (A szerző felvétele)

társulatba Farkasréti Mária, aki gyermeke születése miatt két évadot kihagyott. Bizom benne, hogy a debreceni színházból átigazolt tehetséges, fiatal tenorista, Vadász Dániel

hosszú távon enyhítheti majd az égető tenorhiányt, Schöck Atala személyében pedig egy remek ifjú mezzót szerződtettünk. Szeretnék az évad során más karmestereket is bekapcsolni a munkába, például októberben a francia Philip de Chalendar vezényli a Falstaff-előadásokat.

– Milyen darabokra készül még a társulat?

– A színház két tagozata közösen mutatja be Kálmán Imre örökzöld nagyoperáját, a Csárdáskirálynőt, ami régi kívánsága volt a szegedi közönségnek. A vidéki színházak budapesti találkozásán Zsótér Sándor Britten-produkciójával, a Szentivánéji álommal vendégszereplünk, amit lelkesen fogadott a pécsi országos színházi találkozó a zömmel szakmabeliekből álló közönség. Március elején újítjuk fel Galgóczy Judit kítűnő Figaro házassága produkcióját, amit Molnár László mellett a debreceni operatársulat korábbi zeneigazgatója, Bartal László vezényel majd. Kovalik Balázs rendezésében állítjuk színpadra Verdi Simon Boccanegráját, amit néhány évvel ezelőtt Debrecenben mutattak be. Néhány előadás erejéig a népszerű Toscát is szeretnénk felújítani. Két nagyszerű művésznket, Gyimesi Kálmánt és Misura Zsuzsát jubileumuk

alkalmából egy ünnepi Rigoletto-előadással, illetve egy Wagner-gálakoncerttel köszöntjük. Várhatóan meghívunk bennünket a miskolci operafesztiválra a Triptichonnal.

– Sok szegedi meglepetéssel fogadta, hogy a miskolci színház szerezte meg egy nemzetközi operafesztivál megrendezésének jogát. A komolyabb operai hagyományokkal rendelkező Szegednek nem presztízsvesztés ez?

– Az operaházi Kékszakállú-produkció karmestereként júniusban magam is részt vettem a miskolci fesztiválon, láttam, hogy milyen óriási munkát végeztek a szervezők. Maximálisan kihasználták a miskolci színház kedvező adottságait. Az ottani teátrum igazgatója, Hegyi Árpád Jutocsa hihetetlen energiával küzd az operatagozatért, sőt: már egy újabb tagozat, egy balettegyüttes létrehozásán is dolgozik. Irigylésre méltók az eredményeik, Szeged számára is követendő példát jelenthetnek. A következő évadban egy olyan közös bemutatót tervezünk a miskolciakkal – Az orleans-i szűz című Csajkovszkij-operát állítanánk színpadra Kovalik Balázssal –, amit kifejezetten a fesztiválra készítenénk el.

Hollósi Zsolt